

EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS DVIDEŠIMTMEČIUI SKIRTA MOKSLINĖ KONFERENCIJA

2003 m. sausio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių salėje buvo surengta tarptautinė mokslinė konferencija „Baltijos laisvė: vakarų požiūris“, skirta paminėti 20 metų sukaktį, kai 1983 m. sausio 13 d. Europos Parlamentas priėmė „Rezoliuciją dėl situacijos Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje“. Tai itin reikšmingas dokumentas, nes jame JTO buvo raginama pripažinti Baltijos šalių teisę į apsisprendimą ir nepriklausomybę, pasmerkta 1940 m. Sovietų Sąjungos įvykdyta ir tebesitęsianti okupacija, o Europos užsienio reikalų ministrų konferencija paskatinta „įgyvendinti šių valstybių piliečių troškimus dėl šalių valdymo sistemos“.

Po dviejų dešimtmečių rezoliucijos aktualumas politikų buvo suprastas ir perskaitytas naujai, kaip Lietuvos pripažinimas Europos valstybe, kaip dokumentas, pagrindžiantis teisę būti Europos Sąjungoje. Dėl to konferencija buvo organizuota Lietuvos Respublikos Seimo Europos reikalų komiteto ir jo pirmininko V. P. Andriukaičio. Mokslinę-istorinę konferencijos svarbą nulėmė keletas motyvų. Tai siekis atskleisti priežastis, kurios atvedė prie Baltijos valstybių padėties svarstymo Europarlamente, nuostatos, dėl kurių buvo priimta minėta rezoliucija, bei jos poveikis tuometinio pasaulio šalims.

Politinė konferencijos svarba išryškėjo politikų sveikinimuose. Konferencijos dalyvius sveikino Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas Artūras Paulauskas, Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus, Ministras Pirminin-

kas Algirdas Brazauskas, užsienio reikalų ministras Antanas Valionis, tuometinis Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininkas Kazys Bobelis. Visų jų kalbose vyravo vienas motyvas: tai buvo drąsus krašto žmonių siekis ir jį atsiliepęs Europarlamento narių sprendimas, parėmęs teisėtus Baltijos šalių žmonių troškimus bei parodęs, kad Baltijos šalių laisvės byla gyva ir nežmiršta. Itin didelio susidomėjimo sulaukė tuometinio Europarlamento nario Otto von Habsburgo pasisakymas. Pirmiausia dėl to, kad šis žmogus buvo rengęs „Aiškinamąjį raštą“ apie okupuotų Baltijos šalių padėtį ir vėliau priimtos rezoliucijos projektą. Ir antra, Europarlamente prieš 20 metų jis pasakė, kad „priėmus šią rezoliuciją, po keliolikos metų Europos Parlamente bus ir Lietuvos narių“.

Po sveikinimų prasidėjo mokslinė konferencija, kurioje pranešimus skaitė Prancūzijos, Lenkijos, Vokietijos mokslininkai bei Vilniaus universiteto, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro, Vytauto Didžiojo universiteto daktarai. Tarp jų pranešimą perskaitė Lietuvos laisvės lygos ikūrėjas Antanas Terleckas.

Pirmasis pasisakė dr. A. Anušauskas, analizavęs Europos Parlamento rezoliucijos priėmimo aplinkybes. Pagrindinė jo pranešimo mintis – Europoje buvo politinių jėgų, kurios jautė atsakomybę už tautų likimą ir darė žygius atkurti turėtą valstybingumą. Dr. A. Jakubčionis akcentavo, kad neginkluotas antisovietinis lie-

tuvių tautos pasipriešinimas bei „45 pabaltijiečių memorandumas“ buvo tie veiksniai, kurie atkreipė dėmesį į Lietuvą ir atvedė prie minimos rezoliucijos priėmimo. A. Terleckas detalizavo „45 pabaltijiečių memorandumo“ priėmimo aplinkybes. VU Naujosios istorijos katedros docentas Telšių vyskupas J. Boruta aptarė „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ vietą tarp informacijos šaltinių bei jos reikšmę keliant žmogaus teisių ir laisvės klausimą Lietuvoje ir jį platinant Europoje. Dr. J. Banionis analizavo Lietuvos laisvės bylą Vakaruose XX a. 8–9 dešimtmečiais. B. Burauskaitė pabrėžė „Molotovo–Ribbentropo pakto“ išviesinimo reikšmę kelyje į Lietuvos Nepriklausomybę. Minėti pranešimai analizavo Lietuvos vidaus procesus, kurie buvo Europarlamento rezoliucijos priėmimo bei valstybingumo atkūrimo prielaida, skleidė laisvės viltis Europoje. Kita mokslinių pranešimų dalis buvo skirta parodyti kitų šalių vyriausybių, visuomeninių organizacijų požiūrį į Baltijos valstybes, įvairių įvykių reikšmę bei poveikį priimant minėtą rezoliuciją.

Prancūzijos vyriausybės politiką Baltijos šalių atžvilgiu nuo Ch. de Gaulle'o iki F. Mitterrand'o aptarė prof. F. de Labriolle. Prancūzijos intelektualų bei pavienių politikų žvilgsnius į Baltijos šalis atskleidė dr. Siuzana Champon-

nois. Jiems antrino prof. iš Lenkijos J. Kloczowski, nurodęs Lenkijos patirties, bendradarbiavimo ir ryšių svarbą Lietuvos nepriklausomybės bylai. Gdanskio universiteto prof. M. Nurek dar labiau detalizavo šią problemą parodydamas ją kitu požiūriu – „Solidarumo“ kontekste ir atkreipdamas dėmesį į visuomenės protesto padarinius. Vakarų ir Baltijos šalių devintojo dešimtmečio santykių problemos buvo nusakytos dr. J. Tauberio pranešime. Jis itin akcentavo, kad estai, latviai ir lietuviai savo jėgomis iškovoję Nepriklausomybę, juos rėmė Vakarų žiniasklaida, bet neryžtingi politikai – ne. Apie Europos plėtrą ir Lietuvos vietą joje kalbėjo Vokietijos Bundestago narys prof. J. Mejeris.

Dr. D. Dapkutės ir doktoranto G. Janausko pranešimai atskleidė lietuvių išėivijos liberaliosios srovės ryšius su okupuota Lietuva, parodė Kanados lietuvių bendruomenės vaidmenį Lietuvos laisvės sukuriuose.

Taigi konferencijoje buvo paminėti svarbiausi 20 metų Lietuvos raidą lėmę įvykiai, išanalizuoti Europos Parlamento rezoliucijos priėmimo klausimai ir jos poveikis, atskleista plati Vakarų šalių požiūrio į Baltijos šalis gama. Tai buvo bene pirmoji konferencija, kurioje istorikai diskutavo ne tik apie Lietuvos vidaus problemas, bet ir pažvelgė į Lietuvą Vakarų šalių akimis bei į Lietuvą Europoje.

Algirdas Jakubčionis